

Warszawa, 1 sierpnia 2001 r.

Opinia prawna
w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego we Włoszczowie,
skierowanego do Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt P.6/2001)

Stosownie do zlecenia z dnia 20 lipca 2001 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego we Włoszczowie z dnia 27 czerwca 2001 r. dotyczącego zgodności z Konstytucją art. 34 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. nr 35, poz. 230 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”.

Sąd Rejonowy zgłasza wątpliwość, czy art. 34 ust. 2 ustawy jest zgodny z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 30 Konstytucji. W ocenie Sądu wspomniany przepis ustawy pozbawia osobę zobowiązaną do leczenia odwykowego prawa do sądu, a tym samym pogwałca zasadę państwa prawnego. Sąd Rejonowy skłania się również ku pogładowi, że wynikające z treści art. 34 ust. 2 ustawy proceduralne ograniczenie praw osoby, o której wyżej mowa, narusza postanowienie art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ograniczenie prawa do sądu tej osoby „zdaje się nie znajdować uzasadnienia w tym przepisie”.

Wątpliwości zgłoszonych przez Sąd Rejonowy nie podzielam. Artykuł 34 ust. 2 ustawy nie jest niezgodny z Konstytucją, co uzasadniam w sposób następujący:

- 1) według art. 21 ust. 2 ustawy poddanie się osoby nadużywającej alkoholu leczeniu odwykowemu jest dobrowolne. Jednak ustawa określa wyjątki od tej zasady;
- 2) otóż takim wyjątkiem są przepisy art. 26 ust. 1 i 2 ustawy, na podstawie których **sąd może zobowiązać** osobę uzależnioną od alkoholu do poddania się leczeniu w stacjonarnym bądź niestacjonarnym zakładzie leczenia odwykowego. Sąd wszczyna w tej sprawie postępowanie (nieprocesowe) na wniosek gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych lub prokuratora (art. 26 ust. 3);
- 3) przepis art. 26 ust. 1 ustawy **określa krąg osób uzależnionych od alkoholu, które mogą być zobowiązane do poddania się leczeniu.**

Mianowicie, obowiązek taki może być orzeczony tylko w stosunku do osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu:

- a) powodują rozkład życia rodzinnego,
- b) powodują demoralizację małoletnich,
- c) uchylają się od pracy^{x)} albo
- d) systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny (art. 24 ustawy);

- 4) nietrudno zauważyć, że sądowe orzeczenie o obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu ogranicza korzystanie przez daną osobę z niektórych konstytucyjnych wolności i praw. W przypadku leczenia w zakładzie stacjonarnym zostanie ograniczona, na czas pobytu w zakładzie, przede wszystkim jej wolność osobista;
- 5) trzeba jednak podkreślić, że **ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych związane z obowiązkowym leczeniem są konieczne ze względu na porządek publiczny, ochronę zdrowia i moralności publicznej albo ochronę wolności i praw innych osób (art. 31 ust. 3 Konstytucji)**. Osoba uzależniona od alkoholu, będąca „sprawcą” procesów i zakłóceń wymienionych w pkt 3 lit. a, b i d opinii, narusza bowiem owe dobra i wartości lub prawa. Przewidziana w art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej klauzula dopuszczająca redukcję korzystania z wolności i praw konstytucyjnych ma właśnie na celu ochronę wymienionych w tym przepisie dóbr i wartości między innymi przed zagrożeniami, jakie wynikają z zachowania się osób, o których mowa w art. 24 ustawy;
- 6) ustawa przewiduje także ograniczenie praw i wolności osoby, w stosunku do której sąd zarządził badanie przez biegłego lub oddanie pod obserwację w zakładzie leczniczym (art. 27 ust. 1 i 2 ustawy), a więc na etapie poprzedzającym ewentualne orzeczenie obowiązku leczenia odwykowego. Osoba ta jest obowiązana poddać się badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz zabiegom niezbędnym do wykonania podstawowych badań laboratoryjnych (art. 28 ust. 1 ustawy);
- 7) skoro konstytucyjność art. 26 i art. 28 ust. 1 oraz szeregu innych, restrykcyjnych względem osoby „uzależnionej”, przepisów ustawy nie budzi zastrzeżeń, **to bezzasadne wydają się wątpliwości co do zgodności z Konstytucją art. 34 ust. 2**. Według tego przepisu, w okresie trwania obowiązku poddania się leczeniu sąd, na wniosek zakładu leczącego lub na

wniosek kuratora, po zasięgnięciu opinii tego zakładu, może zmienić postanowienie w części dotyczącej rodzaju zakładu leczenia odwykowego. Ustawodawca, nie przewidując ewentualnego uprawnienia osoby zobowiązanej orzeczeniem sądu do poddania się leczeniu do zgłoszenia tego rodzaju wniosku **postąpił racjonalnie**. Po pierwsze, ze względu na to, że z reguły każda osoba, w stosunku do której sąd orzekł prawomocnie obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu w zakładzie stacjonarnym, będzie dążyła za pomocą dostępnych jej środków prawnych do jak najszybszej zmiany zakładu leczniczego, to znaczy do przejścia pod opiekę zakładu niestacjonarnego. Przyznanie takiej osobie uprawnienia do samodzielnego składania wniosków w tej sprawie w czasie trwania obowiązku poddania się leczeniu powodowałoby konieczność rozpatrywania przez sąd zdecydowanej większości wniosków oczywiście bezzasadnych. **Po drugie, subiektywna samoocena osoby poddanej leczeniu odwykowemu w zakładzie stacjonarnym, dotycząca osiągniętej już redukcji uzależnienia jako przesłanki zmiany zakładu leczącego na zakład niestacjonarny, nie może być miarodajna.** Stan psychofizyczny takiej osoby może być czynnikiem ograniczającym jej zdolność do samooceny zobiektywizowanej, opartej o przebieg i wyniki leczenia. **Po trzecie wreszcie – i to jest bardzo ważne – sąd, zmieniając postanowienie „w zakresie rodzaju zakładu leczenia odwykowego”, powinien być przekonany, że osoba uzależniona opuszczająca zakład stacjonarny nie stanowi już realnego zagrożenia, o którym mowa w art. 24 ustawy.** To przekonanie sądu musi znajdować oparcie przede wszystkim w opinii zakładu leczącego, który jest uprawniony do występowania z odpowiednim wnioskiem o zmianę postanowienia z własnej inicjatywy. W wypadku, gdy wniosek został złożony przez kuratora, sąd jest obowiązany zasięgnąć opinii tego zakładu.

Reasumując wyrażam pogląd, że wynikający z art. 34 ust. 2 ustawy brak uprawnienia osoby zobowiązanej do leczenia odwykowego do zgłoszenia wniosku o zmianę zakładu leczącego nie stanowi naruszenia postanowień art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji. W opiniowanym przypadku ograniczenie proceduralne drogi sądowej, w świetle przepisów art. 31 ust. 3 Konstytucji, należy

uznać za dopuszczalne, nie pozostające w sprzeczności z art. 45 lub art. 77 ust. 2, ani z art. 2 ustawy zasadniczej.

Przypis:

^{x)} przepis jest reliktem poprzedniego ustroju

Sporządził: Witold Pawełko